

Kuka vaatisi valehtelijat tilille?

Nykyään monet tutkijat tapaavat sanoa, että he tuottavat tietoa päätöksentekijöiden käyttöön. Toisaalta lähes päivittäin saadaan kuulla valituksia, etteivät päätökset perustu tutkittuun tietoon. On vähän vaikea arvioida, onko tässä kyse opportunistista vai naiiviudesta. Ehkä kyse on molemmista.

Opportunismi on saattanut vallata tutkijoiden mielet, koska poliitikot ovat alkaneet yhä kovemmin vaatia tutkimukselta hyötyjä yhteiskunnalle. Tutkimusmäärärahaohakemuksissa kannattaa lupailla niitä, koska rahaa ei enää muuten heru. Lisäksi väite, ettei jo tehtyjen päätösten takana ole ollut tutkittua tietoa, toimii markkinointikikkana omalle hankekemukselle. Väite on sitä paitsi monesti tosi.

On kuitenkin naiivia luulla, että poliittiset päättäjät yleensä haluaisivat tehdä päätöksiä täysin riippumattoman tieteellisen tutkimuksen perusteella. Poliitikoitan on valittu ajamaan kannattajiensa etuja. Tutkimus saattaa tuottaa heidän kannaltaan kiusallisia johtopäätöksiä. Tieteen merkittävä rooli päätöksenteossa saattaa muodostua tutkijan väärinkäsitykseksi, jos hän viettää liikaa aikaa omassa kuplassaan - kammiossaan tai kollegoidensa parissa.

Siinä ei ole mitään arveluttavaa, että tutkijat tai tutkimuslaitokset ilmoittavat keskittyvänsä kysymyksiin, jotka ovat tärkeitä rahoittajille. Esimerkiksi Palkansaajien tutkimuslaitos on valinnut tutkimusaiheita, jotka ovat läheisiä palkansaajille. Itse tutkimusten tekemisessä PT kuitenkin sitoutuu akateemisiin kriteereihin niin kuin riippumattomassa tieteenharjoituksessa kuuluukin tehdä.

Jotkut poliitikot ovat pyrkineet asettumaan yhteiskunnallisten eturistiriitojen ulkopuolelle, ja myös eri intressiryhmien edustajille on joskus mahdollista vedota riippumattomaan tutkimukseen. Mutta se, ettei joskus näin tapahdu, kuulu myös demokratiaan. Oman eturyhmän puolustamisessa on tosin epärehellistä vedota yleiseen etuun. Myös tutkimustiedon vieroksuminen ja suoranaisten vähättely ”kaiken maailman dosentteineen” on tätä päivää.

Ihan viime aikoina ilmiselvä ja jopa törkeä valehtelu on tullut politiikkaan. Se on liittynyt myös

tutkimustietoon. Donald Trumpin vaalikampanjaa seuranneen nettisivuston laskelmien mukaan tämä lausui ensimmäisen peräti 40 valhetta päivässä. Yksi räikeimmistä oli se, että ilmaston lämpeneminen on kiinalaisten keksintö, jolla he pyrkivät tuhoamaan USA:n teollisuuden kilpailukyvyyn. Vastaavaa vääristelyä on nähty myös mm. Venäjän ja Brexitiä ajneiden toiminnassa.

Puolueet joutuvat yleensä tinkimään vaalitavoitteistaan kompromissien hyväksi. Uudelta näyttää kuitenkin sellainen toiminta, että vaalien jälkeen tehdään täysin määrätietoisesti jotain ihan muuta kuin on luvattu. Kampanjapuheilla ei siis ollut mitään merkitystä. Mihin silloin kansalainen voi enää perustaa valintansa?

Valeutisten tehtailu on ehkä kaikkein huolestuttavin ilmiö – tai se, että niiden oikaisijoita aletaan vainota. Kaikilla tutkijoillakaan ei ole tässä puhdas omatunto. Internet ja some ovat tehneet väärien tietojen levittämisestä liian helppoa.

Kansalaisten koulutustaso on kohonnut paljon, mutta valheet menevät läpi. Koulutuksessa on siis tainnut olla jotain pielessä. Kenelle nyt sitten jää tehtäväksi kertoa totuus? Toivottavasti ei pelkästään omissa kuplissaan viihtyville tutkijoille. Medialla on valtava vastuu, koska se tavoittaa kaikki kansalaiset.

Huolestuttavaa on kuitenkin se, että nykyään median palveluksessa on yhä enemmän yleistoimittajia, jotka eivät tunne eri aloja kovin syvällisesti. Kova kiirekin estää perehtymisen ja tietojen tarkistamisen. Viestintätehtäviä ollaankin ulkoistamassa tutkijoille itselleen. Silti vaikka media saisikin valmiin tiedotteen, on se edelleen vastuussa sisällöstä. Internetin ja somen kohdalla tilanne on paljon vaikeampi: miten esimerkiksi Facebookista voisi tulla vastuullinen julkaisija?

